

Støttet av byantikvarene i Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Røros, Frogn, Karmøy, Bærum, Sandnes, Eigersund, Moss, Haugesund, Levanger, Kongsberg, Fredrikstad og Steinkjer

Klima- og miljødepartementet
Kulturminneavdelingen
postmottak@kld.dep.no

Trondheim, Stavanger, Bergen og Hyllestad, 1.2.2019

Innspill til ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken:

Forslag til forvaltningsprogram for historiske steinbrudd

Vi viser til invitasjon på regjeringens nettsider om å gi skriftlige innspill til ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken. Vi vil gjerne benytte oss av denne muligheten og vil foreslå at det opprettes et strategisk og praktisk forvaltningsprogram for historiske steinbrudd. Innspillet er fra en gruppe institusjoner som jobber med forskning, bevaring og bruk i tilknytning til temaet: Norges geologiske undersøkelse, Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, Musea i Sogn og Fjordane, avd. Norsk Kvernsteinsenter, Arkeologisk Museum ved Universitetet i Stavanger og Akasia i Bergen. Innspillene støttes av byantikvarene i landet.

Det finnes tusenvis av steinbrudd i Norge, fra tidlig steinalder til i dag. Brudd fram til 1537 er automatisk fredet gjennom Kulturminneloven og har i teorien godt vern, men blir fortsatt ofret, dog etter arkeologiske undersøkelser, for store og små samfunnsprosjekter, som vei-, industri- og boligbygging. Flere tusen nedlagte brudd fra 1537 til moderne tid har ikke noe vern og det er bare et knippe som har fått vedtaksfredning. Samlet er dette problematisk og om ingenting blir gjort, står samfunnet overfor tap av store verdier.

Steinbrudd kan ha stor historisk betydning og verdi for forskning, læring og opplevelser. Bruddene er viktige for forståelse av historiske bygninger og som kilde til stein for å vedlikeholde bygningsverdier og kulturlandskap. Men forvaltning av steinbrudd og kunnskapen om dem er i beste fall fragmentert, i mange tilfeller mangelfull eller fraværende. Det fører til at viktige verneverdier forsvinner fortløpende. I tillegg skaper manglende kunnskap om steinbrudd og steinforekomster problemer knyttet til restaurering av arkitekturarven. Vi har allerede akutte problemer innen restaurering av middelalderbygninger. Når restaureringsbehovene melder seg for alvor for bygninger fra slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet, spesielt i de større byene, vil problemet bli betydelig.

Informasjon om historien til steinbrudd og bruken av dem er fragmentert og ikke organisert på en måte som bringer kunnskapen ut til de som har behov for den. Etter-reformatoriske steinbrudd er særlig dårlig ivaretatt og mange står i stor fare for å bli utilgjengelig/ødelagt for fremtiden. Småskala produksjon av stein, inklusive uttak av restaureringsstein, er gjennom statlig sanksjon og lovverk blitt vanskelig, ofte umulig. Det medfører også tap av viktige håndverkstradisjoner og historisk kilder for stein. Lovverk og etablert praksis er lite egnet til å kunne kombinere vern og drift.

Som et resultat av disse forholdene, er vi i Norge i ferd med å «male oss inn i et hjørne» der vi både ødelegger viktige kulturminner og gjør oss ute av stand til å kunne restaurere og konservere byggverk på en god måte i fremtiden. Flere andre land, bl.a. England og Skottland har egne programmer for å bedre på tilsvarende forhold. Innen EU drives det også prosjekter på denne fronten

I Norge vil vi ha behov for tilsvarende prosjekter og programmer. Undertegnede vil derfor foreslå at det opprettes et kombinert strategisk og praktisk forvaltningsprogram om stein og steinbrudd, for å løfte kunnskapen, ivareta håndverk, styrke veiledning og forbedre forvaltningspraksis. Et forbilde kan være Riksantikvarens igangværende bevaringsprogrammer for ulike grupper av kulturminner.

Med vennlig hilsen

Steinar Bjerkestrand (sign.)
Direktør
Nidaros Domkirkes
Restaureringsarbeider
www.nidarosdomen.no

Ole Madsen (sign.)
Direktør
Arkeologisk Museum -
Universitetet i Stavanger
www.am.uis.no

Henrik Schiellerup (sign.)
Avdelingsdirektør
Norges geologiske undersøkelse
www.ngu.no

Franziska Rüttimann (sign.)
Avdelingsdirektør
Musea i Sogn og Fjordane
Avd. Norsk Kvernsteinsenter
www.kvernsteinsparken.no

Øystein Mortensen (sign.)
Prosjektleder
Akasia
www.akasia.no

Byantikvaren i Stavanger, Hanne Windsholt (sign.)
Byantikvaren i Oslo, Janne Wilberg (sign.)
Byantikvaren i Bergen, Johanne Gillow (sign.)
Byantikvaren i Kristiansand, Helge Solli (sign.)
Byantikvaren i Røros, Magnus Borgos (sign.)
Byantikvaren i Karmøy, Ane Steingilda Alvestad (sign.)
Byantikvaren i Frogn, Mathilde Simonsen Dahl (sign.)
Bærum kommune/Kulturvern, Ingunn Stuvøy (sign.)
Byantikvaren i Sandnes, Gro Persson (sign.)
Byantikvaren i Eigersund, Tina Tønnessen (sign.)
Byantikvaren i Moss, Berit Kolden (sign.)
Byantikvaren i Haugesund, Trygve Eriksen jr. (sign.)
Byantikvaren i Levanger, Tove Nordgaard (sign.)
Byantikvaren i Kongsberg, Hilde Roland (sign.)
Byantikvaren i Fredrikstad, Vegard Lie (sign.)
Byantikvaren i Steinkjer, Robert Øfsti (sign.)

(På neste side finnes faglige kontakter for innspillet, samt link til rapport med informasjon.)

Faglige kontakter:

Per Storemyr
Førsteamanuensis
Musea i Sogn og Fjordane
Avd. Norsk Kvernsteinsenter
6957 Hyllestad
95 330 460
per.storemyr@misf.museum.no

Tom Heldal
Forsker
Norges geologiske undersøkelse
Postboks 6315 Torgarden,
7491 Trondheim
73904205
tom.heldal@ngu.no

Rapport/informasjon om temaet:

Heldal, T. og Storemyr, P. 2018. Forvaltning av historiske steinbrudd: Innspill til nasjonal strategi
Rapport til Riksantikvaren fra Musea i Sogn og Fjordane, avd. Norsk Kvernsteinsenter, Hyllestad.
Kvernsteinsparkens skrifter, 4, 44 s. PDF:
<https://kvernsteinsparken.files.wordpress.com/2018/03/kvernsteinsparkens-skrifter-4-2018-forvaltning-historiske-steinbrudd.pdf>